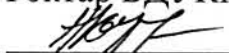
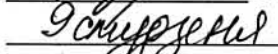

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар БДУКМ

 Н. У. Карчэўская

 2025 г.

Рэгістрацыйны № ВД- 625 эвуч.

СФРАГІСТЫКА

*Вучэбная праграма
ўстановы вышэйшай адукацыі
па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці
6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны*

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарта вышэйшай адукацыі АСВА 6-05-0322-01-2023 па спецыяльнасці 6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 21.08.2023 № 274, вучэбнага плана БДУКМ па спецыяльнасці 6-05-0322-03 Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны

СКЛАДАЛЬНІК:

І. Н. Колабава, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, дацэнт кафедры гісторыка-культурнай спадчыны ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

П. С. Курловіч, загадчык кафедры археалогіі і спецыяльных гістарычных дысцыплін установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт”, кандыдат гістарычных навук, дацэнт;

Ю. В. Кавалёва, загадчык аддзела экспазіцыйна-выставачнай работы Дзяржаўнай установы “Музей гісторыі горада Мінска”, кандыдат культуралогіі

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай гісторыка-культурнай спадчыны ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пратакол № 3 ад 31.10.2024)

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пратакол № 2 ад 18.12.2024)

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Модуль “Спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны-2” складаецца з вучэбных дысцыплін “Фалерыстыка”, “Сфрагістыка”, “Анамастыка”, “Метралогія і храналогія”. Дадзеная вучэбная праграма прызначана для вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Сфрагістыка”.

Мэта выкладання вучэбнай дысцыпліны «Сфрагістыка» – сфарміраваць у студэнтаў першасныя прафесійныя кампетэнцыі ў сферы гісторыі ўзнікнення і фарміравання сфрагістычных сістэм, накіраваць іх на арганізацыю самастойнай работы па стварэнні і даследаванні музейнай сфрагістычнай калекцыі, а таксама выкарыстанне атрыманых ведаў у турыстычнай дзейнасці.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Сфрагістыка” спрыяе падрыхтоўцы студэнтаў да практычнай дзейнасці, да больш паглыбленага аналізу і апісання розных відаў гістарычных крыніц. Авалоданне тэарэтычнымі і практычнымі навыкамі ў дадзеным кірунку спрыяе фарміраванню ўсебакова развітога спецыяліста ў галіне музейнай справы і аховы гісторыка-культурнай спадчыны.

Актуальнасць дадзенай вучэбнай дысцыпліны курса вызначаецца яе роляй у працэсе падрыхтоўкі навуковых супрацоўнікаў музейных і турыстычных устаноў.

Мэтавая накіраванасць вучэбнай дысцыпліны “Сфрагістыка” акрэслівае шэраг задач:

- прасачыць на фактычным матэрыяле гісторыю станаўлення і развіцця вучэбнай дысцыпліны “Сфрагістыка”;
- выявіць характэрныя асаблівасці гісторыі пячаткі, як аб’екта гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Сфрагістыка” накіравана на фарміраванне наступных кампетэнцый:

СК – 4 Прымяняць метады і дасягненні спецыяльных гістарычных дысцыплін для выяўлення, крытычнага аналізу і інтэрпрэтацыі музейных крыніц.

СК – 5 Планаваць і выконваць работу па бягучаму і перспектыўнаму камплектаванню музейных калекцый, іх уліку і выкарыстанню ў экспазіцыйна-выставачнай дзейнасці ў адпаведнасці з прававымі нормамі і прынцыпамі музейнай этыкі.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Сфрагістыка” студэнты павінны ведаць:

- прадмет даследавання спецыяльнай гістарычнай дысцыпліны “Сфрагістыка”;
- прыёмы даследавання спецыяльнай гістарычнай дысцыпліны “Сфрагістыка”;
- методыку самастойнай работы з крыніцамі і апрацоўцы інфармацыі;

- методыку выкарыстання набытых ведаў у музейнай і турыстычнай працы;

- навуковыя дасягненні айчынных і замежных даследчыкаў у дадзенай галіне;

- гістарычныя ўмовы развіцця сфрагістыкі.

Студэнты павінны *ўмець*:

- выкарыстоўваць прыёмы і метады навуковай апрацоўкі музейнай сфрагістычнай калекцыі;

- выкарыстоўваць базавыя веды пры правядзенні практычнай і навуковай работы;

- выкарыстоўваць інфармацыйныя крыніцы ў музейнай працы;

- выкарыстоўваць найноўшыя навуковыя дасягненні айчынных і замежных даследчыкаў у дадзенай галіне ў фондавай і экспазіцыйнай музейнай рабоце.

Студэнты павінны *валодаць*:

- навыкамі сістэматызацыі атрыманых ведаў;

- навыкамі стварэння інфармацыйных прадуктаў розных відаў па тэме вучэбнай дысцыпліны.

Асноўнымі формамі навучання па вучэбнай дысцыпліне з’яўляюцца лекцыі і семінарскія заняткі, заданні для самастойнай работы студэнтаў.

Замацаванне атрыманых ведаў мае працяг пры праходжанні вучэбнай і вытворчай практыкі ў музеях краіны, у фондах якіх знаходзяцца геральдычныя калекцыі.

Пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны “Сфрагістыка” выкарыстоўваюцца сучасныя метады навучання і камп’ютарныя тэхналогіі.

Для кіравання вучэбным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкарыстоўваюцца рэйтынгавыя, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, варыятыўныя мадэлі кіруемай самастойнай работы, вучэбна-метадычныя комплексы. У практыку правядзення семінарскіх заняткаў укараняюцца методыкі актыўнага навучання, дыскусійныя формы.

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне “Анамастыка” распрацавана з улікам пастаўленых задач, узгоднена з праграмамі іншых вучэбных дысцыплін такіх як “Археалогія”, “Этналогія Беларусі”, “Гісторыя Беларусі” і інш.

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Анамастыка” усяго адведзена 90 гадзін, у тым ліку 36 гадзін – аудыторныя заняткі. Прыкладнае размеркаванне аўдыторных гадзін па відах заняткаў: лекцыі – 26 гадзін, семінарскія заняткі – 10 гадзін. Форма правядзення бягучай атэстацыі – вуснае апытанне. Форма кантролю ведаў студэнтаў – залік.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Уводзіны. Прадмет, задачы і крыніцы сфрагістычных даследаванняў. Гістарыяграфічны агляд

Вызначэнне сфрагістыкі як навуковай дысцыпліны. Прадмет і задачы сфрагістыкі.

Этымалогія тэрмінаў сфрагістыка і сігілаграфія. Паходжанне пячаткі. Гістарыяграфічны агляд. Станаўленне сфрагістыкі як навукі.

Тэма 1. Матэрыяльныя і знешнія характарыстыкі пячаткі

Характарыстыка пячаткі. Функцыі пячаткі. Матрыца. Адбітак. Тыпы пячатак. Спосабы прымацавання пячатак. Пячатка звіслая і прыкладзеная. Форма, колер, выявы, легенда і матэрыял пячатак. Кустодзея. Пячаткі-пломбы. Характарыстыка выяў і легенд. Гема. Італія. Камея.

Тэма 2. Старажытныя ўсходнеславянскія пячаткі

Старажытнейшыя ўсходнеславянскія пячаткі. Матэрыял, колер, спосаб прымацавання, характарыстыка выяў і легенд.

Асноўныя тыпы старажытных пячатак. Знак Рурыкавічаў. Пячаткі архаічнай традыцыі. Пячаткі грэка-рускага тыпу. Пячаткі з рускім добразычлівым надпісам. Пячаткі з надпісам “От Ратибора” і “Днеслова”. Княжацкія пячаткі, пячаткі духоўных асоб.

Тэма 3. Беларуская пячатка канца X–XIII стст.

Найстаражытнейшыя беларускія пячаткі. Матэрыял, колер, спосаб прымацавання, характарыстыка выяў і легенд. Княжацкія пячаткі. Пячаткі духоўных асоб. Драгічынскія пломбы.

Тэма 4. Беларуская пячатка XIV – XVIII ст.

Асаблівасці формы, колеру, спосабу прымацавання, матэрыялу. Фарміраванне тыпу дзяржаўнай пячаткі з выявай Пагоні. Пячаткі прыватных асоб.

Пячатка – адзін з атрыбутаў гарадскога самакіравання. Асноўныя рысы беларускай гарадской пячаткі. Матэрыял, форма, памеры, колер, выявы, змест і мова легенд. Гарадская пячатка – крыніца па вывучэнні гарадской геральдыкі.

Тэма 5. Сігілічнае заканадаўства Вялікага Княства Літоўскага

Крыніцы па сігілічным заканадаўстве на беларускіх землях. Развіццё сігілічнага заканадаўства ў Статутах Вялікага Княства Літоўскага 1529, 1566, 1588 гг.

Асноўныя кірункі распрацоўкі сігілічнага заканадаўства на беларускіх землях у XIV–XVIII стст.

Тэма 6. Беларуская пячатка канца XVIII – пачатку XXI ст.

Агульная характарыстыка асноўных рыс пячатак перыяду XVIII – пачатку XX ст.

Змены ў знешнім выглядзе пячатак, абумоўленыя ўключэннем беларускіх зямель да Расійскай імперыі.

Агульны агляд гісторыі расійскай пячаткі. Пячаткі перыяду феадальнай раздробленасці. Княжацкія пячаткі. Пячаткі духоўных асоб. Пячаткі Ноўгарада і Пскова. Пячаткі перыяду ўтварэння цэнтралізаванай дзяржавы. Фарміраванне тыпу дзяржаўнай пячаткі. Пячаткі цэнтральных і мясцовых дзяржаўных устаноў. Пячаткі вышэйшых службовых асоб.

Пячаткі Расійскай імперыі. Выявы на дзяржаўных пячатках. Вялікая, сярэдняя і малая дзяржаўныя пячаткі. Гарадскія пячаткі. Пячаткі цэнтральных і мясцовых дзяржаўных устаноў. Уніфікацыя пячатак.

Пячаткі беларускіх гарадоў. Пячаткі прыватных асоб. Агульная характарыстыка пячатак БНР.

Пячаткі польскіх дзяржаўных устаноў на тэрыторыі Заходняй Беларусі (1921–1939 гг.).

Пячаткі дзяржаўных устаноў БССР. Пячаткі дзяржаўных устаноў Рэспублікі Беларусь.

Тэма 7. Музейныя сфрагістычныя калекцыі

Музейная сфрагістычная калекцыя: спецыфіка фарміравання і экспанавання.

Першыя сфрагістычныя зборы на тэрыторыі Беларусі. Сфрагістычныя калекцыі ў сучасных беларускіх музеях.

ВУЧЭБНА–МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	семінарскія заняткі		
1	Уводзіны. Прадмет, задачы і крыніцы сфрагістычных даследаванняў. Гістарыяграфічны агляд.	2			
2	Тэма 1 Матэрыяльныя і знешнія характарыстыкі пячаткі	2			
3	Тэма 2 Старажытныя ўсходнеславянскія пячаткі	2	2		
4	Тэма 3 Беларуская пячатка канца X–XIII стст.	4		2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
5	Тэма 4 Беларуская пячатка XIV–XVIII стст.	4	2	2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
6	Тэма 5 Сігілічнае заканадаўства Вялікага Княства Літоўскага	2	2	2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
7	Тэма 6 Беларуская пячатка канца XVIII – пачатку XXI ст.	2		2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
8	Тэма 7 Музейныя сфрагістычныя калекцыі	2	2		
Разам		20	8	8	

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

ЛІТАРАТУРА

Асноўная літаратура

1. Леонтьева Галіна Александровна. Вспомогательные исторические дисциплины : учебник для студентов высших учебных заведений / Г. А. Леонтьева, П. А. Шорин, В. Б. Кобрин ; под ред. Г. А. Леонтьевой. – Москва : ВЛАДОС, 2000. – 365, [2] с.

2. Специальные исторические дисциплины: учебное пособие / М. М. Кром [и др.] ; [отв. Ред. I сост. М. М. Кром]. – 2-е изд., испр. – Санкт-Петербург : Дмитрий Булавин, 2003. – 634 с.

3. Цітоў, Анатоль Кірылавіч. Сфрагістыка і геральдыка Беларусі : ілюстраваны курс лекцый / Анатоль Цітоў. – Мінск : Метадычна-выдавецкі цэнтр РІВШ БДУ, 1999. – 175 с.

Дадатковая літаратура

1. Беловинский, Леонид Васильевич. Вспомогательные исторические дисциплины : учебно-справочное пособие для студентов вузов специальности “Музейное дело и охрана памятников” / Л. В. Беловинский. – Москва : Профиздат : МГУКИ, 2000. – 118, [2] с.

2. Дук, Д. Спадчына Ефрасінні Полацкай: навуковы досвед і міфалагізацыя / Д. Дук // Беларускі гістарычны часопіс. - 2024.- № 7. – С. 62 – 68. – Бібліягр.: 17 назваў. – 6 фот.

3. Калбека, Л. Р. Свінцовыя пломбы XI – XIII стст. з выявай святых (у зборах Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка) / Л. Р. Калбека // Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А, Гуманитарные науки. – 2022. – № 9, – С. 50–54. – Бібліягр.: 5 назваў.

4. Лакиер, Александр Борисович. Русская геральдика. / А. Б. Лакиер. – Москва : Книга, 1990. – 397, [2] с.

5. Статут Вялікага княства Літоўскага, 1588: тэксты : даведнік : каментарыі / Л. В. Аржаева [і інш.] ; [рэдкал.: І. П. Шамякін (гал. рэд) і інш.]. – Мінск : Беларусь, 1989. – 570, [3] с.

6. Сфрагістыка // Беларуская энцыклапедыя. У 18 т. Т. 15. Следавікі-Трыю / рэдкал : Г. П. Пашкоў [і інш.] ; [сярод членаў навук.-рэд. савета : А. П. Грыцкевіч, Ю. М. Чурко]. – Мінск : Беларуская энцыклапедыя, 2002. – С. 304.

7. Цітоў, Анатоль Кірылавіч. Гарадская геральдыка Беларусі / Анатоль Цітоў ; [мастакі М. М. Купава, Я. С. Кулік]. – Мінск : Палымя, 1989. – 205, [2] с.

8. Цітоў, Анатоль Кірылавіч. Геральдыка беларускіх месцаў (XVI – пачатак XX ст. / Анатоль Цітоў. – Мінск: Палымя, 1998. – 284, [3] с. : іл.

Пералік рэкамендуемых сродкаў дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў

Вучэбная работа студэнтаў накіравана на засваенне лекцыйнага матэрыялу, а таксама на самастойны пошук і падрыхтоўку інфармацыйных матэрыялаў па гісторыі заснавання і дзейнасці беларускіх музеяў.

Найбольш дзейснымі педагагічнымі метадыкамі і тэхналогіямі, што накіроўваюць студэнтаў да пошуку і выкарыстання ведаў, садзейнічаюць набыццю вопыту самастойнага вырашэння задач, адносяцца:

- гісторыка-тэматычны падыход;
- тэхналогіі праблемна-модульнага навучання;
- тэхналогіі вучэбна-даследчай дзейнасці;
- камунікатыўныя тэхналогіі (дыскусіі, дыялогі, абмен думкамі і інш.).

Для кіравання вучэбным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкладчыкам рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынгавая, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, варыятыўныя мадэлі кіруемай самастойнай работы, вучэбна-метадычныя комплексы. У практыку правядзення семінарскіх заняткаў мэтазгодна ўкараняць метадыкі актыўнага навучання, дыскусійныя формы.

Замацаванне атрыманых ведаў мае працяг пры праходжанні вучэбнай і вытворчай практыкі ў музеях краіны, напісанні курсавой і дыпломнай работы па дадзенай дысцыпліне.

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў

Арганізацыя самастойнай работы студэнтаў прадугледжвае падрыхтоўку студэнтамі інфармацыйных матэрыялаў на адпаведную тэматыку, мультымедыя прэзентацый па асобных тэмах вучэбнай дысцыпліны, вывучэння дадатковых крыніц і літаратуры, падрыхтоўцы да заліку.

Самастойная работа студэнтаў накіравана на:

- фарміраванне навыкаў пошуку і аналізу розных відаў інфармацыі;
- засваенне, сістэматызацыю і трансляцыю атрыманых ведаў у будучай прафесійнай дзейнасці;
- развіццё дадатковых навукова-даследчых навыкаў.

Кантроль за выкананнем самастойнай работы з'яўляецца бягучым і рэалізуецца праз электронную пошту, індывідуальныя кансультацыі, падчас лекцыйных і семінарскіх і практычных заняткаў, а таксама падчас правядзення заліку.